

פסיכולוגיה

הומור, צחוק, יצירה ותוקפנות

מהבדיחות בעלות הגוון הבלתי-צפוי שזיו מציג היא הבדיחה על פגישתן של שתי זונות: "הייתי חולה במאד השבוע. את יכולה להלוות לי 100 שקל עד שאוכל שוב לשכב על הגב?". או בדיחה כמו: "מהו קפיטאליזם?". "ניצול האדם על-ידי האדם"; "ומהו סוציאליזם?". "זה ההיפך". בפרק זה מציג זיו גם בדיקות השפעה שנעשו בעניין חוש ההומור ועידוד היצירתיות במסגרת של תלמידי בתי-ספר.

הפרק הומור ותוקפנות בוחן את התיסכול ואת הפיתו לתוקפנות. ואת יכולת ההומור להפיג את התוקפנות. ולבסוף: האירוניה והסרקאזם כמתקני התנהגות. כאן מצטט זיו את מלז'יק שכתב בהקדמה למחזה טרטיף: "הדרך היעילה ביותר להתקף היא לחשוף אדם ללעגו של הקהל. אנשים מסתלים לפסוג נעדרת, אך אינם סובלים להיעשות אויביקט לצחוק; הם מכינים להיות רעים, אבל בשום פנים לא מנוהכים". ובנושא זה, בוחן זיו במחקריו ובמידגמיו את כושר ויכולת הספיגה של אנשים לגיחוך. השפעת ההומור בתהליכים קבוצתיים, הוא פרק הבוחן את המדד החברתי של הומור, תוך בדיקת הנורמות השונות לכך, וחלקו של ההומוריסט בעבודה קבוצתית. זיו בוחן גם את סוגי ההומור הקיימים בקבוצה. בפרק אישיותו של ההומוריסט, בוחן

"אם יש דבר שאינו מעניין איש, הרי זה לדעת מדוע צוחקים כאשר צוחקים" כתב בסיום אחד ממאמריו על הצחוק הפילוסוף הצרפתי פניול. משפט זה מובא במבוא שכתב פרופסור אבנר זיו לסיפרו פסיכולוגיה של ההומור. בסיפרו בוחן זיו תיאוריות, מחשבות ונסיונות לבדיקת נושא ההומור בדרך מחקרית.

כבר במסגרת הראשונה בוחן זיו את הרבי-מסר של הצחוק, באמצעות (1) צחוק של שותפות (2) צחוק של זילזול (3) צחוק של הסכמה (4) צחוק של איה-סכמה (5) צחוק האומר "ברוך הבא" (6) צחוק של שיחרור ממתח (7) צחוק מלנכולי (8) צחוק של ניצחון (9) צחוק של רוגז (10) צחוק של שימחה לאיד (11) צחוק אירוני (12) צחוק של נימוס. סוגי צחוק אלה מעומתים בתיאוריה הפסיכואנליטית, תיאוריה חברתית ותיאוריה הקוגניטיבית. המחשה לבחינת חוש-ההומור, מביא המחבר בבדיחה של אסטמן, תיאורטיקן של ההומור:

— האם לא פגשתי אותך בניו-יורק?
— לא, מעולם לא הייתי בניו-יורק!
— גם אני לא! אלה בודאי שני אנשים אחרים שנפגשו בניו-יורק.

הדרך מבדיחה מתוחכמת זו לשאלון של מדידת שני היבטים

שמקורו באימרה של מואטה: "אשרוף את הסמרטוטים המלוכלכים."

בריי ואהובתו רבקה מתליטים להימלט מהמדינה, ובדרכם אל הבירה הם נתקלים בהמון פרוץ, הרוצח את בריי ופוצע את רבקה. הליבראל הלבן יפה-הנפש, ששב לאפריקה השחורה והמשוחררת, משלם בחייו על אמונתו ותיקויותיו.

נדון גורדימר היא סופרת מעולה, שבאורח-כבוד מצליחה לפרוש רשת רגי שה של עולם סוער. מתרגם הספר, אליהו בורטניקר, מצליח לשמור עליה בבהירות בנוסח העברי של הספר, תוך שהוא מעניק לקורא העברי חוויה אשר אינה נופלת מהחוויה שאותה הביאה גורדימר באנגלית. אורח-כבוד הינו ספר מעולה, מומלץ לקריאה, כמו-מסרה-השכל ישראלי.

שירה

בן-שאול

משה בן-שאול, משורר ותיק, הפתיע בקובץ שיריו החדש, קבר החלון, שראה אור באחרונה. קבר החלון הוא קובץ שירים בעל גוון אישי חברתי, שבו חרג בן-שאול מהמתכונות השיריות שבהן עסק קודם לכן.

עיקר הקובץ הוא בפואמה קבר החלון, שבו מעמת בן-שאול את החלון האלמוני של דור העבר, עם המשורר הבודד והאינדיבידואל של המציאות הישראלית של סוף שנות השבעים וראשית השמונים. בן-שאול מעלה כאוב תמונות מילדותו, נופים חברתיים המגיעים לעימות בעיר-האימתנית תל-אביב, אותה עיר שצמחה מן החולות, ומפחידה את המשורר: "תל-אביב עיר יתומה. אין בית / אין אמה אין הגיים / פוגשים את תבניתה המפוזרת / בתהנות הים... מול אותה תל-אביב מר-כיב בן-שאול מנופי ילדותו הירושלמיים מחרוזת מרהיבה של שיכרי זיכרונות — הנפרקים להם במציאות."

משה בן-שאול אינו משורר להמונים. הוא משורר מינורי, שבסיפרו קבר החלון מצא לאחר שנים רבות את המדיום האישי שלו, מדיום של פרט מול מערכות דורר שניות וטרופות. יש בשירי בן-שאול ליריקה

האם אפשר למדוד הומור?

אם יש דבר שאינו מעניין איש, זה לדעת מדוע צוחקים כאשר צוחקים

המחבר את השאלה: מיהם אותם אנשים בעלי יכולת ליצור הומור? וכאן מסופר על פסיכולוג אמריקאי, בעל חוש הומור בריא וכוח התמדה, שבילה כמה שנים בנסיעות ופגש עם הקומיקאים האמריקאים המפורסמים ביותר, ומימצאיו של זה היו רק בסיס להשערות, ולא מסקנות.

בדברי הסיום לסיפרו, מצטט זיו מדברים שאמר המחזאי הצרפתי מרסל פניול: "בעולם זה שבו הסבל נקשר עם מצב האנרגיות, צריכים אנו להודות לאנשים שמסוגלים להצחיק אותנו...". טיעון המביא את המחבר לסיים את סיפרו ב,התייחסו לספרי זה כרצינות. הבנתו, כך אני מקווה, תעודר אתכם לא להיות רציניים מדי בעבודתכם."

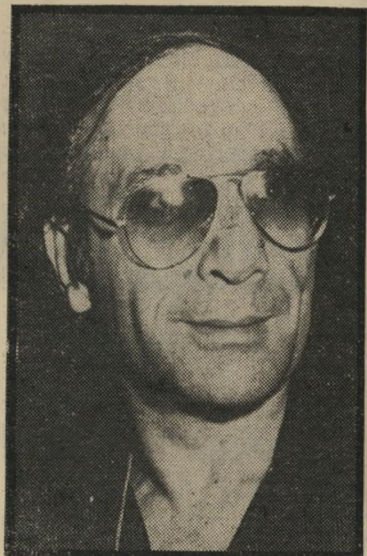
את הפסיכולוגיה של ההומור מלווים רישומים פשוטים, המצליחים להמחיש את הכוונות של המחבר. הספר כמיקשה אחת, עשוי להביא למעיין בו, מבט מעמיק יותר לשאלות שההומור מעורר אצל כל אדם מיספר פעמים בחייו.

של חוש ההומור אינה ארוכה. וכאן מרכיב זיו סידרה של מפתחות למדידת חוש-ההומור.

בפרק הומור ואווירה פסיכולוגית, בוחן זיו את המסרים המוסתרים של ההומור, ובעקבות פרק זה את הומור ולמידה, תוך התייחסות מיידית לפרק-מישנה שכתרתו הומור בפירוטוח ובשינוי עמדות. זיו מציג סדרות של בדיחות ואנקדוטות, המוצגות לקבוצות מחקר, בוחן את תגובותיהן, תוך שהוא מגיע אל השאלה: האם אפשר ללמוד הומור?

בפרק הומור ויצירתיות פותח זיו בניתוח סיפורו של מספר סיפורי המדע-הבידיוני אייזיק אסימוב, על המדען שהזוין את המחשב בשתי שאלות: "מי מייצר את הבדיחות, ולמה?" והשניה: "מה יקרה אם וכאשר נקבל תשובה על השאלה הראשונה." אחת

אבנר זיו — פסיכולוגיה של ההומור, הוצאת יחידו; 247 עמודים (כריכה רכה).

משורר בן-שאול

על חולצתה אוניברסיטת תל-אביב

רגישה, בוגרת ומהוקצעת, כמו: "על חולצתה אוניברסיטת תל-אביב / נעה כהן-כופפה / נערה התוכת כלונה, / העצבות רק כיריבים..."

קבר החלון הוא קובץ שירים מבוגר ורגיש החושף בין שורותיו עולם של משורר. עולם הראוי לאהביה של שירה אישית.

משה בן-שאול — קבר החלון; הוצאת יחידו; 102 עמודים (כריכה רכה).

הגות

שפינוזה

מאמר מדיני הוא סיפרו האחרון של הפילוסוף היהודי המנוחה ברוך שפי"ר ג'וזה, שנכתב בשנתיים האחרונות לחייו. בשער המהדורה הראשונה נכתב: "מאמר מדיני שבו יראה לדעת כיצד יש לכוון חברה, זו שבה מיעוט מינארכי וכן גם זו שמרטררה אריסטוקרטי, כדי שלא תתגלגל לעריצות וכדי שהשלום והחירות של האזרחים יעמדו ולא ייפגעו".

ספר זה מייצג את התעניינותו של שפי"ר נווה ברוח הכללית שאיפיינה את הפילוסוף

ברוך שפינוזה — מאמר מדיני; תירגם והוסיף הערות: ח. וירשובסקי; הוסיף מבוא ומפתחות: נתן שפינגל; הוצאת מגנס; 114 עמודים (כריכה קשה).

פילוסוף שפינוזה

לא לפגוע בשלום וחירות האזרחים

סופיה המערבית בתקופת התחייה. מאמרו של שפינוזה הוא היבור בלתי-גמור, הכולל עשרה פרקים. תמשת הראשונים עוסקים בעיקר תורת המדינה, פרקים 6-7 דנים במישטר המונארכי ושלוש הפרקים הי אחרונים במישטר האריסטוקרטי.

בכל פרקי ספר זה עולה העמדה הי מייצגת את ראיית תורת המדינה של שפינוזה, כתורה של ריאליסט פוליטי, המאמין שאי-אפשר לבנות מדינה על ישרם של בני-האדם ושאין לתלות את שלום המדינה באנמותם של מנהיגיה. יש להסדיר את ענייני-הציבור באופן כזה, שהמנהלים אותם לא יוכלו להתפתות למי עול באמון או לנהוג בשחיתות.

את הנחת היסוד שלו מציג שפינוזה כבר בפרק הראשון, במבוא לעצם החיבור שבו הוא כותב: "כיוון שכל האנשים, בין שהם פראים בין שהם בעלי תרבות, כאים בכל מקום בקשרים זה עם זה ויוצרים מצב מדיני כלשהו, לכן אין לכפש את סיבות השולטות ואת יסודותיו הטבעיים בלקח התבונה, אלא יש להסיק אותם מן הטבע המשתרש של האנשים."